

Відгук
офіційного опонента на дисертацію Шостак Уляни Вікторівни
«Психологічні умови ефективної взаємодії сім'ї та школи
у розвитку особистості молодшого школяра»,
яка представлена на здобуття наукового ступеня
кандидата психологічних наук за спеціальністю
19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Нові соціально-економічні умови розвитку суспільства, нові завдання, що постають перед системою освіти, вочевидь потребують ефективних методів психолого-педагогічного впливу на розвиток особистості дитини. Особистість молодшого школяра тільки формується, тому саме дорослі – батьки і вчителі – відповідальні за створення умов для її повноцінного розвитку. Отже, завдання цілісного розвитку особистості молодшого школяра актуалізує проблему розгортання ефективної взаємодії зі значущими людьми в процесі дорослішання. Тому сучасною і *актуальною* є робота Шостак Уляни Вікторівни, присвячена психологічним чинникам формування якісно нової співпраці між сім'єю і школою задля розвитку дитини.

Характеризуючи роботу, слід відзначити обґрунтованість *методологічних засад* дослідження, які відповідають предметному спрямуванню. Використана теоретична база забезпечує висвітлення проблематики та можливість вирішення дослідницьких завдань.

В роботі переконливо обґрунтована *актуальність* проблеми, чітко визначено *об'єкт, предмет* та *мета* дослідження. Відповідно до мети були поставлені *завдання* дослідження, вагомі за обсягом і змістом, що відповідають рівню кандидатської дисертації. Для вирішення поставлених завдань використовувався комплекс теоретичних, емпіричних та статистичних *методів*, які дали змогу глибоко, всебічно і аргументовано розкрити тему дослідження.

Відзначу передусім органічну побудову *структури* дисертації, що спрямована на розкриття теми дослідження. Вона складається зі вступу, трьох розділів, анотацій і висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (250 найменувань, з них 9 – іноземною мовою). Загальний обсяг дисертації складає 269 сторінок, основний зміст викладено на 171 сторінці. Робота містить додатки на 74 сторінках, 24 таблиці та 20 рисунків, що дало змогу багатогранно та унаочнено розкрити завдання дослідження.

У **першому розділі** дисертації «Теоретико-методологічні основи дослідження взаємодії сім'ї та школи» дається вичерпний аналіз стану досліджуваної проблеми. В розділі фактично простежується генеза філософської, педагогічної, психологічної наукової думки щодо проблем виховання дитини у сім'ї та узгодженості формувальних впливів на дитину з боку сім'ї та школи, вивчення умов ефективності цих впливів. Виклад матеріалу відзначається коректністю та професійною зрілістю психологічного аналізу.

Грунтовне теоретичне дослідження дає підставу для слушного ствердження, що сім'я і школа рівнозначні у своєму впливі на розвиток дитини, і тільки у взаємодії вони створюють умови для її повноцінного розвитку. Особливу лінію аналізу складають психологічні та психотерапевтичні концепції, в яких представлені не тільки основні підходи до навчання батьків, але й пропонуються теоретично обґрунтовані, експериментально підтверджені технології роботи з сім'єю. Подальший науковий розгляд у векторі «взаємодія» – «взаємодія сім'ї та школи» – «ефективна взаємодія сім'ї та школи» – «психолого-педагогічна освіта батьків» дозволив проаналізувати психологічну сутність, визначити зміст цих понять, сформулювати їх визначення.

Дисертантка цілком аргументовано доводить, що психолого-педагогічна освіта батьків, їх включення до психолого-педагогічної системи як

рівноправних суб'єктів, є умовою ефективної взаємодії сім'ї і школи та сприяє різнобічному розвитку молодшого школяра.

Зміст першого розділу, його побудова свідчать про професійну компетентність, здатність дисертантки до аналізу наукових джерел, її орієнтацію в концептуальних підходах до проблеми.

Другий розділ «Емпіричне дослідження розвитку особистості молодшого школяра в умовах взаємодії сім'ї та школи» присвячений теоретико-методичним, процесуальним та якісним характеристикам констатувального експерименту.

Заслуговує на увагу чітка, послідовна, логічна організаційна процедура констатувального етапу емпіричного вивчення проблеми.

Безперечним здобутком дослідження є обґрунтування багаторівневості і структурності психологічних умов ефективної взаємодії сім'ї та школи, що впливають на розвиток молодшого школяра: на макрорівні – у державній політиці; мезорівні – навчально-виховному процесі і сімейному вихованні та мікрорівні – у індивідуальних особливостях розвитку дитини.

Позитивної оцінки заслуговують виділення і обґрунтування важливих показників (індикаторів) ефективної взаємодії сім'ї та школи, що впливають на розвиток молодшого школяра. Для діагностики кожної вибірки: дітей, батьків і вчителів, відповідно до виділених показників, підібрано методичний інструментарій, необхідність і достатність використання якого аргументовано доведено у роботі. Окремо варто відзначити розроблені авторські методики (анкети), які доповнюють одна одну і є доречними і необхідними для даного дослідження.

В результаті констатувального експерименту встановлено і зафіксовано показники ефективної взаємодії сім'ї та школи, що впливають на розвиток особистості молодшого школяра, рівень їх розвитку. Важливим результатом є експериментальне встановлення актуальної потреби батьків у психолого-педагогічній допомозі у вихованні дітей.

У третьому розділі “Психолого-педагогічна програма організації ефективної взаємодії між сім’єю та школою з метою розвитку особистості молодшого школяра” відображено хід і результати формувального експерименту, здійсненого на основі розробленої дисертанткою авторської програми організації ефективної взаємодії сім’ї та школи з метою розвитку особистості дитини.

Передусім відзначу вміння дисертантки будувати експериментальне прогностичне дослідження, аналізувати емпіричні дані, грамотно використовувати методи математичної статистики.

Важливим здобутком роботи є запропонована дисертанткою структурно-функціональна модель ефективної взаємодії сім’ї та школи у розвитку особистості молодшого школяра. Вона складається із інформаційного, аналітичного та інструментального блоків, кожен з яких має означені функції, які виявляються через форми, види та засоби роботи з усіма суб’єктами взаємодії: дітьми, батьками і вчителями.

Значущими результатами розділу стало розроблення, апробування та впровадження на формувальному етапі дослідження авторської «Комплексної психолого-педагогічної програми організації ефективної взаємодії сім’ї та школи з метою розвитку особистості дитини», яка базується на структурно-функціональній моделі і має безумовно інноваційний характер.

Формувальне дослідження за програмою здійснювалося впродовж трьох років на одній тій самій вибірці, що свідчить про його лонгitudний характер. Воно вплетено у навчально-виховний процес, що природньо для дітей молодшого шкільного віку і свідчить про психологічне чуття і фахову компетентність дослідниці. У побудові «Програми...» врахована наступність і перспективність у розвитку дітей.

В результаті формувального експерименту встановлено достовірні позитивні зрушення у психологічних характеристиках батьків експериментальної групи за такими показниками як: ставлення до школи, дитячо-батьківські стосунки, ступінь обізнаності батьків про особистісні

особливості дітей, тип сім'ї. У дітей експериментальної групи достовірні позитивні зрушення відбулися за показниками рівня сформованості когнітивних процесів, навчальної мотивації самооцінки, зниження рівня тривожності, поліпшення ставлення до школи і сім'ї.

Встановлення достовірних позитивних зрушень у психологічних характеристиках батьків і дітей експериментальної групи за виділеними показниками, що зумовлюють особистісний розвиток молодшого школяра, доводить ефективність запропонованої психолого-педагогічної програми взаємодії сім'ї та школи.

Таким чином, *наукова новизна* роботи полягає в тому, що не тільки розроблено структурно-функціональну модель ефективної взаємодії сім'ї та школи, а й емпірично обгрунтовано психологічні умови позитивного впливу (результатів) такої взаємодії на розвиток особистості молодшого школяра.

Практичне значення роботи полягає в тому, що розроблена програма організації ефективної взаємодії сім'ї та школи з метою розвитку особистості дитини може бути використана практичними психологами системи освіти та соціальних служб, а також під час фахової підготовки та підвищення кваліфікації психологів та соціальних педагогів у вищих навчальних закладах.

У *висновках* представлено узагальнені, теоретично обгрунтовані та емпірично підтверджені результати, що свідчить про досягнення поставленої мети і успішне розв'язання задач дисертаційної роботи.

Зміст автореферату відповідає тексту дисертації. Результати дослідження знайшли відображення у 13 наукових працях авторки, отримали належну *апробацію* на низці наукових конференцій, *впроваджені* у практику роботи освітніх навчальних закладів.

Оцінюючи роботу в цілому позитивно, вважаємо доцільним висловити деякі **зауваження та побажання**.

1. Аналіз психологічних умов взаємодії сім'ї та школи на макрорівні, на нашу думку, потребує більшої представленості в роботі. Доречно було б, також, частково представити його в додатках.

2. В дисертації наголошено на важливості психолого-педагогічної освіти батьків для їх включення до навчально-виховного процесу, запропоновано визначення цього поняття. Зважаючи на вищесказане, було б доречним додати до ключових слів у авторефераті поняття «психолого-педагогічна освіта батьків».

3. В роботі представлений достатній обсяг наукових джерел для розкриття досліджуваної проблеми, однак, на наш погляд, при розгляді необхідно було приділити більше уваги стану її розробки у сучасній українській психології.

Проте вказані зауваження та побажання аж ніяк не спрямовані на зниження загального позитивного враження від роботи.

Отже, на основі аналізу дисертації, автореферату та публікацій можна зробити висновок, що дисертаційне дослідження «Психологічні умови ефективної взаємодії сім'ї та школи у розвитку особистості молодшого школяра» є цілісною, самостійною, завершеною науковою працею, що має теоретичне і практичне значення, за рівнем виконання відповідає кваліфікаційним вимогам п. п. 9, 11, 12, 13 Постанови Кабінету міністрів України від 24.07.2013 № 567 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння наукового звання старшого наукового співробітника», а її автор, Шостак Уляна Вікторівна, заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник
лабораторії психології навчання
Інституту психології імені Г.С. Костюка
НАПН України

Дзюбко

Л.В. Дзюбко